

PREGĂTIREA SOCIETĂȚII CIVILE – ELEMENT CENTRAL AL ARHITECTURII EUROPENE DE SECURITATE –

Lect. univ. dr. Brîndușa Maria POPA

Departamentul Regional de Studii
pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov
DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.15

The concept of „Total Defense” emerged in the second half of the 20th century, particularly within the context of the Cold War, as a strategic response by small or neutral states to the limitations of traditional military deterrence. It promotes an integrated, multi-sectoral approach that mobilizes the entire society – military, civil, economic and psychological – in support of national defense. The expansion of the security sphere beyond the strictly military domain reflects the hybrid nature of contemporary threats, which increasingly target critical infrastructure, social cohesion, and democratic order. Within this framework, Total Defense becomes the foundation of a robust model of societal resilience, understood as the collective ability of society to anticipate, manage and recover from a range of crises – whether military, economic, environmental, or informational in nature. This article analyzes the strategic role of civil society preparedness within the European security architecture, emphasizing the importance of fostering societal resilience through civil-military cooperation, civic education for security, and the strengthening of inter-institutional capacities in an era marked by instability, uncertainty and hybrid threats.

Keywords: society; resilience; national security; civil-military cooperation; civic education;

INTRODUCERE

În ultimele decenii, arhitectura de securitate europeană a cunoscut transformări profunde, generate de o succesiune de crize majore care au perturbat ordinea internațională și au pus la încercare capacitatea statelor și a societăților de a răspunde coerent și eficient acestora. Pandemia de COVID-19, agresiunea Federației Ruse asupra Ucrainei, intensificarea atacurilor cibernetice, precum și proliferarea campaniilor de dezinformare au demonstrat că securitatea nu mai poate fi concepută exclusiv dintr-o perspectivă militară. În centrul noii paradigme de securitate regăsim acum ideea de *reziliență societală*.

Reziliența societală face referire la capacitatea colectivă a unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a se reconfigura rapid în fața unor perturbări de natură politică, economică, cibernetică, militară sau informațională. Această capacitate implică nu doar soliditatea instituțiilor, ci și angajarea activă a cetățenilor, coeziunea comunităților și abilitatea acestora de a reacționa inteligent și organizat în situații de criză. Din această perspectivă, securitatea nu mai este apanajul exclusiv al guvernelor și al forțelor armate, ci devine o responsabilitate colectivă, partajată între instituțiile statale și cetățeni. Conform Centrului pentru Reziliență din Stockholm, acest concept reprezintă „capacitatea unui sistem (fie că este vorba de indivizi, o pădure, un oraș sau o economie) de a face față schimbărilor. Este vorba despre modul în care oamenii și natura pot utiliza șocuri, precum o criză financiară sau schimbările climatice, pentru a stimula reînnoirea și inovarea”. (Stockholm Resilience Center, 2014).

Obiectivul principal al acestui articol este de a analiza rolul strategic al pregătirii societății civile în consolidarea arhitecturii de securitate europeană, accentuând dimensiunile rezilienței, cooperării civil-militare și educației civice pentru securitate. Se urmărește demonstrarea faptului că societatea civilă nu mai poate fi privită drept un beneficiar pasiv al măsurilor de securitate, ci constituie

Reziliența societală face referire la capacitatea colectivă a unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a se reconfigura rapid în fața unor perturbări de natură politică, economică, cibernetică, militară sau informațională. Această capacitate implică nu doar soliditatea instituțiilor, ci și angajarea activă a cetățenilor, coeziunea comunităților și abilitatea acestora de a reacționa inteligent și organizat în situații de criză.

Strategia Globală a Uniunii Europene pentru Politica Externă și de Securitate Comună introduce explicit ideea de „reziliență societală” ca element definitoriu al securității moderne, subliniind, totodată, rolul esențial al participării civice în apărarea valorilor democratice.

un actor activ și indispensabil în protejarea ordinii democratice în fața amenințărilor contemporane. În plus, nivelul de pregătire al societății civile influențează în mod direct capacitatea statului de a gestiona crize complexe și de a participa eficient în cadrul sistemului colectiv de apărare al Uniunii Europene (UE) și al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO).

Metodologia utilizată în cadrul acestui articol este de natură calitativă, având la bază analiza documentelor de politici publice elaborate de UE, NATO și de state membre cu tradiție în integrarea societății civile în sistemele de securitate. Sursele folosite includ publicații academice, studii de caz și rapoarte elaborate de organizații internaționale precum Stockholm Resilience Center și Konrad Adenauer Stiftung, dar și materiale furnizate de think-tankuri europene specializate în domeniul securității. Am folosit o abordare comparativă și analitică, având scopul de a evidenția atât exemplele de bune practici, cât și disfuncționalitățile structurale care afectează integrarea eficientă a societății civile în strategiile de reziliență.

RECONFIGURAREA CONCEPTULUI DE SECURITATE: DE LA APĂRARE MILITARĂ LA REZILIENȚĂ SOCIETALĂ

După încheierea Războiului Rece, conceptul de securitate în Europa a fost supus unui amplu proces de reconfigurare, trecând de la o abordare strict militară către una integrativă, în care dimensiunile socială, economică, digitală și informațională sunt tratate ca elemente fundamentale ale securității naționale și regionale (Biscop, 2019). Strategia Globală a Uniunii Europene pentru Politica Externă și de Securitate Comună (Uniunea Europeană, 2016) introduce explicit ideea de „reziliență societală” ca element definitoriu al securității moderne, subliniind, totodată, rolul esențial al participării civice în apărarea valorilor democratice.

În paralel, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a revizuit interpretarea Articolului 3 din Tratatul de la Washington, reafirmând obligația statelor membre de a-și dezvolta capacitățile interne de reziliență. Acestea includ acțiuni în domenii precum educația civică, protecția infrastructurilor critice și consolidarea comunicării strategice

(NATO, 2023). Aceste actualizări reflectă o recunoaștere tot mai largă a faptului că noile forme de conflict – hibride, asimetrice sau informaționale – vizează în mod direct populația civilă, transformând cetățenii în ținte, dar și în resurse strategice pentru reacția la criză.

În acest nou context, populația civilă nu mai poate fi considerată un simplu observator al conflictelor, ci devine un actor vulnerabil, dar, totodată, indispensabil în procesul de apărare colectivă. Lipsa unei minime pregătiri civice și a unei participări active în viața publică vulnerabilizează societățile europene în fața propagandei, manipulării, panicii colective sau colapsului instituțional (Kloubert, 2018). Prin urmare, abordarea contemporană a securității presupune nu doar întărirea capacităților militare, ci și dezvoltarea unui ecosistem societal capabil să contribuie activ la reziliența națională și europeană.

Această perspectivă integrativă se corelează organic cu noțiunea de *reziliență societală*, înțeleasă ca abilitatea unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a-și reveni în urma unor crize de natură militară, economică, ecologică sau informațională. În acest context, „*apărarea totală*” („*Total Defense*”) (Direcția Norvegiană pentru Protecție Civilă/DSB, 2025) oferă cadrul structural și strategic necesar pentru consolidarea rezilienței, prin instituționalizarea mecanismelor de pregătire, prevenție și adaptabilitate la nivel intersectorial. Prin promovarea responsabilității colective, a educației civice și a cooperării interinstituționale, această paradigmă asigură nu doar protejarea societății în fața agresiunilor externe, ci și fortificarea acesteia împotriva riscurilor interne, precum dezinformarea, polarizarea sau șocurile sistemice. În această lumină, „*apărarea totală*” nu trebuie înțeleasă exclusiv ca o strategie de securitate, ci mai degrabă ca un cadru conceptual esențial pentru dezvoltarea sustenabilă a *rezilienței societale* într-o epocă definită de amenințări hibride și situații de urgență cu grad ridicat de complexitate.

„Apărarea totală” nu trebuie înțeleasă exclusiv ca o strategie de securitate, ci mai degrabă ca un cadru conceptual esențial pentru dezvoltarea sustenabilă a rezilienței societale într-o epocă definită de amenințări hibride și situații de urgență cu grad ridicat de complexitate.

APĂRAREA TOTALĂ ȘI REZILIENȚA SOCIETALĂ

Conceptul de „*apărare totală*” a câștigat teren în ultimii ani ca răspuns la complexitatea noilor amenințări și forme de conflict. Acesta presupune mobilizarea tuturor resurselor și actorilor societății, nu doar a forțelor armate, în scopul asigurării securității naționale.

Strategiile naționale de securitate au început să includă planuri detaliate de instruire civică și de informare publică, pentru a contracara influențele distructive ale dezinformării și pentru a consolida încrederea în instituții.

Apărarea totală transcende limitele tradiționale ale războiului convențional, înglobând dimensiuni civile, economice, sociale, informaționale și digitale.

Conceptul de „apărare totală” a evoluat într-o strategie comprehensivă, care implică toate sectoarele societății – militar, civil, economic și psihologic – pentru a răspunde unei game largi de amenințări. Originar din statele nordice în perioada Războiului Rece, acest model s-a adaptat actualelor provocări, cum ar fi războiul hibrid, dezinformarea și atacurile asupra infrastructurii critice (Berzina, 2020, 2022).

Statele membre ale UE și ale NATO încep să recunoască importanța dezvoltării unei *reziliențe societale* robuste, care să includă pregătirea civică, protecția infrastructurilor critice și creșterea capacității de reacție în fața atacurilor hibride sau cibernetice. Reziliența nu este doar o măsură defensivă, ci și un proces dinamic, ce implică educația, conștientizarea publică și colaborarea strânsă între autorități și cetățeni.

Astfel, „apărarea totală” nu mai este doar responsabilitatea militarilor, ci o misiune comună, care solicită o implicare activă și conștientă a întregii populații. În acest sens, strategiile naționale de securitate au început să includă planuri detaliate de instruire civică și de informare publică, pentru a contracara influențele distructive ale dezinformării și pentru a consolida încrederea în instituții.

Modelul se bazează pe principiul „întregii societăți” („*whole-of-society*”), unde toate componentele – de la guvern și armată până la sectorul privat și cetățeni – colaborează într-un cadru coerent. „Apărarea totală” îmbină apecte ale unei doctrine de securitate cu cele din filozofia societală, bazată pe responsabilitate comună și participare activă (Burrell, Collison, 2025), după cum se poate vedea din următoarea enumerare, care conține elementele-cheie ale apărării totale:

- *apărarea militară*: forțe armate pregătite pentru apărarea convențională;
- *apărarea civilă*: protecția populației și menținerea serviciilor esențiale;
- *pregătirea societală*: educație civică, instruire pentru crize, reziliență comunitară;

- *coordonare integrată*: parteneriate între stat, societate civilă și sectorul privat;
- *gestionarea riscurilor hibride*: contracararea dezinformării, a atacurilor cibernetice etc.

Ca exemplificare, putem menționa Finlanda și Suedia, care promovează instruirea cetățenilor și participarea la exerciții naționale; de asemenea, campaniile educaționale sunt integrate în sistemul de învățământ și în strategiile de apărare și cooperarea intersectorială este sistematizată pentru asigurarea continuității guvernării în criză.

Strategia „*Preparedness Union*” a Uniunii Europene, aprobată pe 26 martie 2025, urmărește să consolideze reziliența la amenințări noi și să adopte o abordare „*whole-of-society*” (întreaga societate) în securitatea UE, pregătirea devenind parte din „*logica de bază*” a tuturor acțiunilor UE – adică nu doar reacții la criză, ci prevenție, anticipare, integrarea pregătirii în politici publice (Lazarou, 2025).

Finlanda și Suedia au legi și politici care cer cetățenilor să participe activ la pregătirea pentru apărare, inclusiv voluntariat civil, instruire pentru situații de urgență și exerciții naționale. Campanii educaționale și programe școlare introduc cunoștințe despre securitate și rolul fiecăruia în menținerea acesteia. Există structuri de cooperare între ministere, companii energetice, transporturi, sănătate și forțele armate pentru a asigura continuitatea funcționării statului în criză.

De ce este important? Conceptul de „*Total Defense*” reflectă noua realitate a securității moderne, unde amenințările nu mai vin doar din confruntări militare directe, ci dintr-un mix complex de factori – politici, economici, tehnologici și sociali. Astfel, o societate puternic pregătită și mobilizată este esențială pentru protejarea democrației și a valorilor fundamentale. În centrul conceptului de „*apărare totală*” se află reziliența societală – capacitatea comunităților de a rezista, de a se adapta și de a se recupera în fața crizelor, păstrând, totodată, funcțiile și valorile sociale esențiale.

Concluzionând, putem spune că „*apărarea totală*” și reziliența societală sunt interdependente și esențiale pentru a asigura un răspuns eficient în fața noilor provocări, fiind un pilon al securității europene a secolului XXI.

Conceptul de „Total Defense” reflectă noua realitate a securității moderne, unde amenințările nu mai vin doar din confruntări militare directe, ci dintr-un mix complex de factori – politici, economici, tehnologici și sociali.

În viziunea NATO, reziliența vizează capacitatea societăților de a menține funcțiile esențiale și de a se redresa rapid după șocuri, menținând coeziunea și încrederea. Discuțiile de la Summitul NATO de la Varșovia au dus la elaborarea a șapte cerințe de bază pentru evaluarea rezilienței.

REZILIENȚA SOCIETALĂ – PIVOTUL NOII PARADIGME DE SECURITATE

NATO definește reziliența societală ca abilitatea de a rezista și de a se redresa în urma unor șocuri majore, menținând, în același timp, continuitatea serviciilor publice esențiale (Christie, Berzina, 2023). Articolul 3 din Tratatul Atlanticului de Nord conține începutul ideii de reziliență: „Pentru atingerea într-un mod cât mai eficient a obiectivelor acestui tratat, părțile, acționând individual sau colectiv, prin dezvoltarea propriilor mijloace și prin acordarea de sprijin reciproc în mod continuu și eficace, își vor menține și vor dezvolta capacitatea individuală și pe cea colectivă de a rezista unui atac armat.” (NATO, 1949). Reiese, astfel, că reziliența este atât tehnică, precum și societală – incluzând încrederea în instituții, implicarea civică și solidaritatea socială (Christie, Berzina, ib.).

În viziunea NATO, reziliența vizează capacitatea societăților de a menține funcțiile esențiale și de a se redresa rapid după șocuri, menținând coeziunea și încrederea. Discuțiile de la Summitul NATO de la Varșovia au dus la elaborarea a șapte cerințe de bază pentru evaluarea rezilienței (NATO, 2016). Modelul rezilienței se bazează pe trei etape: pregătire, reacție și recuperare. De asemenea, dezvoltarea capacităților psihologice și comunitare este esențială pentru eficiența apărării descentralizate și participative. Exemple din Finlanda, Estonia, Taiwan și Singapore arată că percepția colectivă a unei amenințări legitime consolidează încrederea în guvern și participarea civică (Burrell, Collison, 2025).

Cele șapte cerințe de bază care să fie folosite pentru ca statele să își poată măsura nivelul de reziliență includ nu doar pregătirea tehnică, ci și capacități intangibile precum încrederea reciprocă, coeziunea socială și implicarea civică, structurate după cum urmează:

- Continuitatea guvernării și a autorității – inclusiv capacitatea conducerii și a instituțiilor esențiale de a funcționa în situații de criză.
- Capacitatea de a gestiona crizele energetice – asigurarea aprovizionării cu energie și protejarea infrastructurii energetice critice.

- Capacitatea de a gestiona mișcările necontrolate ale populației – inclusiv primirea și sprijinirea refugiaților sau a altor categorii de persoane în mișcare.
- Capacitatea de a trata populația afectată – asigurarea serviciilor medicale esențiale în caz de urgențe sau atacuri.
- Capacitatea de a asigura aprovizionarea cu apă și alimente – protejarea lanțurilor de aprovizionare esențiale pentru populație.
- Capacitatea de a asigura comunicațiile de masă – inclusiv funcționarea rețelelor de telecomunicații și a internetului în situații de criză.
- Capacitatea de a transporta forțe armate și echipamente în interiorul teritoriului național și de a sprijini mobilitatea militară (CIMIC-COE, n.d.)

Un raport RAND privind Marea Britanie subliniază că reziliența funcționează în trei faze: *pregătire, reacție și recuperare*, iar reziliența psihologică devine o componentă tot mai importantă, deși insuficient explorată (Caves et al., 2021). Prin dezvoltarea acestor capacități adaptive, societățile pot face față mai bine unor perturbări complexe și pot reduce dependența de intervenția centralizată, consolidând, astfel, eficiența „apărării totale” ca strategie descentralizată și orientată către comunitate. În plus, implementarea eficientă a „apărării totale” necesită coordonare susținută, transparență și guvernare incluzivă. Studiile de caz din Finlanda, Estonia, Suedia, Taiwan și Singapore arată că, atunci când cetățenii percep amenințările ca fiind comune și răspunsul ca fiind legitim, încrederea în guvern crește, iar implicarea democratică este întărită (Burrell, Collison, ib.).

Indicatori precum Indexul Statelor Fragile (Fragile States Index) sau Indicatorii de Guvernare ai Băncii Mondiale (Worldwide Governance Indicators) sugerează că progresele sunt inegale și că succesul *apărării totale* depinde de investiții în educație, comunicare și infrastructură. Aceasta sugerează că, deși „apărarea totală” poate întări coeziunea societală, ea nu este o soluție universală și trebuie completată prin investiții pe termen lung în educație, comunicare de criză și infrastructură sanitară. În cele din urmă, *apărarea totală* nu vizează doar întărirea statului în fața amenințărilor externe, ci și cultivarea

Un raport RAND privind Marea Britanie subliniază că reziliența funcționează în trei faze: pregătire, reacție și recuperare, iar reziliența psihologică devine o componentă tot mai importantă, deși insuficient explorată.

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european.

unei culturi civice reziliente, participative și adaptabile, capabilă să răspundă incertitudinii cu încredere și coeziune.

Pregătirea societății civile ca instrument de securitate presupune dezvoltarea capacității populației de a reacționa responsabil și organizat în fața amenințărilor. Aceasta include educația pentru securitate, instruirea voluntarilor, exerciții de simulare civil-militară, dar și dezvoltarea unei culturi publice a responsabilității.

În Finlanda și Suedia, modelul de „apărare totală” (Totalförsvar) implică toți cetățenii, instituțiile publice și sectorul privat într-o rețea națională de protecție și reacție în caz de criză (Wrange, Bengtsson, Brommesson, 2024). În aceste state, pregătirea societății civile este integrată în curricula școlară, în campanii media și în politica de apărare națională.

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european. Aceasta ar trebui să includă:

- 1 - integrarea educației pentru securitate în sistemele de învățământ;
- 2 - promovarea parteneriatelor între guverne, ONG-uri și mediul academic;
- 3 - consolidarea comunicării strategice și combaterea dezinformării;
- 4 - susținerea financiară a inițiativelor civice de pregătire și reziliență (Biscop, 2019; Wrange et al., ib.).

În Europa Centrală și de Est, unde memoria autoritarismului este încă vie, promovarea unei culturi de securitate civică se confruntă cu scepticism, pasivitate și, uneori, chiar rezistență instituțională. Totuși, inițiative precum cele ale Konrad Adenauer Stiftung au demonstrat că, prin educație civică, implicare comunitară și dialog cu autoritățile, societatea civilă poate deveni un partener valoros al statului în consolidarea rezilienței (KAS, 2023), dar și că, în Europa Centrală și de Est, persistă provocări legate de reziliența democratică, inclusiv vulnerabilitatea instituțiilor și scăderea încrederii civice (Casimir Pulaski Foundation, 2023).

PUNCTE FORTE ȘI BUNE PRACTICI EUROPENE ȘI PROVOCĂRI ÎN INTEGRAREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SISTEMUL DE SECURITATE

În urma analizei documentelor, am putut identifica avansurile care au fost făcute în acest domeniu, dar și lipsurile încă existente, informații pe care le-am structurat în două categorii: *puncte forte și bune practici europene și provocări în integrarea societății civile în sistemul de securitate.*

1. Puncte forte și bune practici europene

1.1. *Integrarea educației pentru securitate în sistemul de învățământ.* În Lituania și Estonia, educația pentru apărare și securitate este parte din programa liceală, fiind oferite cursuri dedicate protecției civile, identificării dezinformării și conștientizării riscurilor hibride. Această abordare duce la formarea unor cetățeni activi și rezilienți încă din adolescență (Rogulis, 2023). Accentul este pus pe adolescenți și tineri adulți, considerați un grup-cheie în dezvoltarea unei culturi a participării democratice. Totodată, există eforturi de extindere a educației pentru securitate către alte grupuri largi ale societății, precum: adulții, profesorii, grupurile vulnerabile. Implicarea tinerilor ajută la dezvoltarea unei culturi de participare democratică (Šešelgytė, Bladaitė, 2021; Estonian Rescue Board, 2025).

1.2. *Exerciții de simulare civil-militară.* Statele nordice organizează frecvent simulări de criză în care populația civilă este implicată activ (Yle, 2019). În Finlanda, de exemplu, sunt testate anual scenarii de război informațional, atac cibernetic sau pene de curent în care participă și membrii comunităților locale.

1.3. *Colaborarea între stat, ONG-uri și sectorul privat.* În Suedia, Agenția suedeză de Contingente Civile (MSB) lucrează împreună cu organizații locale pentru crearea unor rețele de voluntari, dezvoltarea de campanii media și ghiduri de acțiune pentru populație. Acest tip de colaborare creează o cultură de co-responsabilitate între stat și societate (Slavkova et al., 2025). Rolul actorilor non formali ai societății civile (Non formal civic educators), care sunt ONG-uri, și diversele inițiative locale acoperă lipsurile pe care educația formală nu le gestionează – de exemplu, formarea cadrelor didactice, care sunt esențiale în procesul de integrare a educației pentru securitate și cetățenie activă în cadrul programelor școlare (Slavkova et al., ib.).

Statele nordice organizează frecvent simulări de criză în care populația civilă este implicată activ. În Finlanda, de exemplu, sunt testate anual scenarii de război informațional, atac cibernetic sau pene de curent în care participă și membrii comunităților locale.

În multe state europene, inclusiv România, pregătirea societății civile nu este integrată într-o viziune națională coerentă de securitate. Măsurile sunt adesea fragmentate, reactive și slab finanțate. Educația pentru securitate este rareori inclusă în programa școlară și nu beneficiază de programe naționale consistente.

1.4. Inovație în metodele și instrumentele folosite

Utilizarea unor metode variate: workshopuri, traininguri, evenimente publice, instrumente digitale, formare de formatori („training of trainers”), participare activă, formate hibride etc. Acest lucru ajută la adaptarea la nevoile locale și la creșterea implicării civice.

2. Provocări în integrarea societății civile în sistemul de securitate

2.1. *Lipsa unei viziuni strategice coerente.* În multe state europene, inclusiv România, pregătirea societății civile nu este integrată într-o viziune națională coerentă de securitate. Măsurile sunt adesea fragmentate, reactive și slab finanțate. Educația pentru securitate este rareori inclusă în programa școlară și nu beneficiază de programe naționale consistente. Lipsa unui consens asupra a ceea ce înseamnă „educație civică” are consecințe: obiective diferite, terminologie variabilă, interpretări istorice și ideologice divergente între țări (Ciolan, Stancu, 2021).

2.2. *Nivelul redus de încredere în instituții.* În absența unei comunicări eficiente, cetățenii rămân pasivi și se distanțează de procesele decizionale. Această neîncredere afectează participarea civică și reduce eficiența oricărei inițiative de pregătire sau reziliență colectivă (Slavkova et al., ib.). Aceasta generează pasivitate, cinism și reticență față de orice implicare în procese legate de securitate. În multe cazuri, cetățenii percep securitatea ca o responsabilitate exclusiv militară sau a statului, ignorând dimensiunea participativă a rezilienței democratice.

2.3. *Lipsa infrastructurii instituționale dedicate.* Așa cum se menționează în documentul de politică al UE – *How the EU Responds to Crises and Builds Resilience* (Consilium, f.d.) –, Uniunea recunoaște că sunt necesare îmbunătățiri în gestionarea crizelor la nivel intersectorial și transfrontalier, în comunicarea strategică în situații de criză și în combaterea dezinformării, ceea ce indică existența unor lacune în ceea ce privește responsabilitatea instituțională unificată și o viziune coerentă între diferitele domenii

2.4. *Dezinformarea și polarizarea socială.* Interferențele externe prin campanii de dezinformare, manipulare emoțională și fragmentare narativă afectează capacitatea societății de a reacționa unitar. În lipsa unui nivel minim de alfabetizare media și digitală, populația este ușor

expusă la mesaje menite să submineze încrederea în instituții, să creeze panică sau să încurajeze pasivitatea (Wardle, Derakhshan, 2017; NATO StratCom COE, 2021; European Commission, 2020).

2.5. *Subfinanțarea și lipsa de continuitate a inițiativelor civice.* ONG-urile și proiectele de educație civică pentru securitate sunt, adesea, dependente de granturi externe, ceea ce duce la discontinuitate și la imposibilitatea de a construi programe sustenabile. În lipsa unui angajament financiar și politic real din partea statului, aceste inițiative rămân locale și izolate, fără impact sistemic.

MODELE FUNCȚIONALE EUROPENE ȘI PLANURI DE ACȚIUNE

Pentru a consolida reziliența societală, mai multe state europene au dezvoltat politici și practici care pot constitui modele de replicat:

1. *Modelul nordic de apărare totală.* Finlanda și Suedia implementează de zeci de ani o formă de „apărare totală”, în care fiecare cetățean, organizație și instituție joacă un rol. În Finlanda, manuale de autoapărare civilă sunt distribuite populației, iar autoritățile organizează anual exerciții de criză care implică atât sectorul public, cât și societatea civilă. Aceste practici sporesc capacitatea societății de a răspunde eficient la crize complexe, inclusiv la atacuri cibernetice sau campanii de dezinformare (Ålander, 2024 ; Government Offices of Sweden, 2024).

2. *Educația pentru securitate în învățământ* (Țările Baltice). În Lituania și Estonia, conținuturile legate de educația pentru apărare și securitate sunt introduse încă din liceu (Wrangle, Bengtsson, Brommesson, ib.). Elevii învață despre funcționarea instituțiilor democratice, despre manipularea informațională, despre comportamentul în situații de urgență și despre importanța coeziunii sociale în fața amenințărilor externe.

3. *Colaborarea civil-militară structurată* (Suedia, Norvegia). În Suedia, Agenția pentru Contingente Civile (MSB) cooperează direct cu ONG-uri, autorități locale și mediul academic pentru elaborarea de planuri de urgență, organizarea de instruirii și gestionarea comunicării strategice. Modelul norvegian include o platformă națională de cooperare civilă în care sunt înrolați experți din toate sectoarele relevante: educație, sănătate, mass-media, transporturi, energie etc.

În Lituania și Estonia, conținuturile legate de educația pentru apărare și securitate sunt introduse încă din liceu. Elevii învață despre funcționarea instituțiilor democratice, despre manipularea informațională, despre comportamentul în situații de urgență și despre importanța coeziunii sociale în fața amenințărilor externe.

Modelele nordice și baltice demonstrează că implicarea cetățenilor în educația pentru securitate, exerciții de criză și inițiative civice contribuie semnificativ la consolidarea coeziunii sociale și a capacității de reacție la amenințări complexe.

4. *Inițiative internaționale în Europa Centrală și de Est.* În regiuni unde cultura de securitate civică este mai slab dezvoltată, organizații internaționale precum Konrad Adenauer Stiftung sau European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats sprijină dezvoltarea rețelelor civice de reziliență. Acestea oferă cursuri de formare, materiale educaționale și sprijin pentru parteneriate locale între administrație și societatea civilă.

Perspective și direcții de acțiune

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european. Aceasta ar trebui să includă:

1. *Integrarea educației pentru securitate în sistemele de învățământ – cu accent pe alfabetizare digitală, gândire critică și cunoștințe despre funcționarea instituțiilor democratice.*

2. *Promovarea parteneriatelor durabile între autorități publice, ONG-uri și mediul academic, în vederea construirii unei culturi comune de securitate participativă.*

3. *Combaterea dezinformării prin campanii de comunicare strategică, însoțite de platforme publice transparente pentru informarea cetățenilor.*

4. *Finanțarea stabilă și predictibilă a proiectelor civice de reziliență, inclusiv prin fonduri europene dedicate consolidării democrației și coeziunii sociale.*

5. *Crearea de structuri naționale de coordonare a rezilienței societale, care să includă reprezentanți ai societății civile în procesele decizionale legate de securitate.*

CONCLUZII

Exemplele europene analizate arată că reziliența societală nu poate fi construită în absența unor strategii naționale și europene coerente, a unei cooperări reale între instituții și societatea civilă și a unei educații orientate spre participare democratică și responsabilitate colectivă. Modelele nordice și baltice demonstrează că implicarea cetățenilor în educația pentru securitate, exerciții de criză și inițiative civice contribuie semnificativ la consolidarea coeziunii sociale și a capacității de reacție la amenințări complexe.

În același timp, provocările identificate – de la lipsa de încredere în instituții și subfinanțarea cronică până la absența unei infrastructuri instituționale dedicate – evidențiază cât de fragilă poate fi această construcție în lipsa unui angajament politic clar și a unui cadru strategic funcțional. Este necesar ca educația pentru securitate să devină o componentă integrată a politicilor publice, sprijinită prin parteneriate durabile și finanțare predictibilă.

Într-o perioadă marcată de instabilitate și dezinformare, transformarea cetățenilor din spectatori în participanți activi la viața democratică devine o condiție esențială pentru protejarea valorilor europene. Reziliența nu se bazează doar pe structuri formale sau pe intervenția statului, ci pe capacitatea comunităților de a coopera, de a învăța și de a acționa împreună. Numai prin asumarea acestui rol partajat între stat și societate, Europa poate construi o securitate sustenabilă, centrată pe educație, solidaritate și responsabilitate comună.

România deține un potențial important în dezvoltarea rezilienței societale, bazat, în primul rând, pe capitalul său uman tânăr și receptiv, care este din ce în ce mai activ și informat în mediul digital. Această generație tânără poate deveni un vector esențial în promovarea culturii rezilienței prin implicarea în programe de educație pentru securitate, exerciții de simulare a situațiilor de criză și rețele de voluntariat civic. Totodată, țara beneficiază de o rețea activă de organizații neguvernamentale și inițiative locale, care, prin experiența și expertiza lor în domeniul educației civice și participării democratice, pot fi mobilizate în parteneriat cu instituțiile publice și militare pentru a dezvolta și implementa proiecte sustenabile de formare și colaborare civil-militară, contribuind, astfel, la creșterea capacității comunităților de a face față eficient crizelor. Această colaborare integrată reprezintă o componentă esențială pentru consolidarea unui sistem de securitate modern, în care societatea civilă devine un partener activ și responsabil în cadrul arhitecturii de securitate naționale.

Reziliența nu se bazează doar pe structuri formale sau pe intervenția statului, ci pe capacitatea comunităților de a coopera, de a învăța și de a acționa împreună. Numai prin asumarea acestui rol partajat între stat și societate, Europa poate construi o securitate sustenabilă, centrată pe educație, solidaritate și responsabilitate comună.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ålander, M. (2024). *Defense capability – the secret of Finnish happiness?* În *Ethics and Armed Forces*, 02/2024, 2025, <https://www.ethikundmilitaer.de/en/magazine-datenbank/detail/02-2024/article/defense-capability-the-secret-of-finnish-happiness>, accesat la 25 septembrie 2025.
2. Berzina, I. (2020). *From ‘Total’ to ‘Comprehensive’ National Defence: the Development of the Concept in Europe*, în *Journal on Baltic Security*, nr. 2, 1-9, DOI 10.2478/jobs-2020-0006.
3. Berzina, I. (2022). *Identifying total defense logistics concepts: A comparative study of the Swedish pandemic response*. În *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*, <https://doi.org/10.1108/jhlscm-07-2022-0084>, accesat la 13 septembrie 2025.
4. Biscop, S. (2019). *European Strategy in the 21st Century: New Future for Old Power*, Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780429055042>, accesat la 13 septembrie 2025.
5. Burrell, R., Collison, J. (2025). *Do total defense strategies increase state resiliency?* În *Small Wars Journal*, <https://smallwarsjournal.com/2025/04/10/do-total-defense-strategies-increase-state-resiliency/>, accesat la 13 septembrie 2025.
6. Casimir Pulaski Foundation (22 septembrie 2023). *Central and Eastern Europe (CEE) as a new center of gravity: Recommendations on strengthening regional, European and transatlantic security* [WSF2023 Report]. Warsaw Security Forum, https://warsawsecurityforum.org/wp-content/uploads/2023/09/WSF2023_raport_20-09_WEB.pdf, accesat la 12 septembrie 2025.
7. Caves, B., Lucas, R., Dewaele, L., Muravska, J., Wragg, C., Spence, T., Hernandez, Z., Knack, A., & Black, J. (2021). *Enhancing Defence’s Contribution to Societal Resilience in the UK*, RAND Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1113-1.html, accesat la 10 septembrie 2025.
8. Christie, E.H., Berzina, K. (2023). *NATO and societal resilience: All hands on deck in an age of war*, German Marshall Fund, <https://www.gmfus.org/news/nato-and-societal-resilience-all-hands-deck-age-war>, accesat la 10 septembrie 2025.
9. CIMIC-COE (n.d.). 7.2 Seven baseline requirements. CIMIC Handbook, <https://www.cimic-coe.org/handbook-entries/welcome-to-the-cimic-handbook/vii-resilience/7-2-seven-baseline-requirements>, accesat la 13 septembrie 2025.
10. Ciolan, L., Stancu, D. (2021). *Reziliența societală în România: între oportunitate și provocare*. În *Revista Română de Studii Europene*, 19(1), pp. 53-65.
11. Direcția Norvegiană pentru Protecție Civilă (2025). *What is total defence?*, <https://www.dsb.no/en/risk-vulnerability-and->

- preparedness/Total-Defence/What-is-Total-Defence/, accesat la 13 septembrie 2025.
12. Emerald Insight (2022). *Identifying total defense logistics concepts: a comparative study of the Swedish pandemic response*, <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/jhlscm-07-2022-0084/full/html>, accesat la 10 septembrie 2025.
 13. Estonian Rescue Board (10 iunie 2025). *Crisis preparedness becomes part of education in Estonia*. Olevalmis.ee, <https://www.olevalmis.ee/en/news/civil-protection/crisis-preparedness-becomes-part-of-education-in-estonia>, accesat la 5 septembrie 2025.
 14. European Commission: Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO) (2024). *Disaster risk awareness and preparedness of the EU population – Eurobarometer data annex*. Publications Office of the European Union, <https://data.europa.eu/doi/10.2795/8349876>, accesat la 10 septembrie 2025.
 15. European Commission (2020). *Strategic Foresight Report: Charting the Course towards a More Resilient Europe*. Publications Office of the European Union, https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_en, accesat la 15 septembrie 2025.
 16. European Commission (2020). *Tackling COVID-19 disinformation – Getting the facts right*. European Commission, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/tackling-disinformation_en, accesat la 15 septembrie 2025.
 17. European Union (2016). *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EUGS_0.pdf, pp 23, accesat la 21 august 2025.
 18. Government Offices of Sweden (27 februarie 2024). *This is civil defence*. Government.se., <https://www.government.se/government-policy/civil-defence/this-is-civil-defence/>, accesat la 5 septembrie 2025.
 19. Kloubert, T. (2018). *Propaganda as a (new) challenge of civic education*. În *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 9(2), pp. 139-159, <https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.ojs257>, accesat la 2 august 2025.
 20. Lazarou, E. (2025). *EU preparedness: From concept to strategy? – briefing*, the European Parliament, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772898/EPRS_BRI\(2025\)772898_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772898/EPRS_BRI(2025)772898_EN.pdf), accesat la 10 septembrie 2025.
 21. NATO (2023). *Building resilience: Civil preparedness and Article 3 of the Washington Treaty*. NATO, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49158.htm, accesat la 10 septembrie 2025; https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm –Varșovia, accesat la 22 august 2025.
 22. NATO (2016). *Commitment to enhance resilience*, Varșovia, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, accesat la 13 septembrie 2025.

23. NATO Strategic Communications Centre of Excellence (2021). *Understanding and countering disinformation and propaganda*. NATO StratCom COE, <https://www.stratcomcoe.org/understanding-and-countering-disinformation-and-propaganda>, accesat la 5 septembrie 2025.
24. North Atlantic Treaty (1949), https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, accesat la 12 septembrie 2025.
25. Oesterreich, D. (2009). *Civic education in Eastern Europe: Results from the IEA Civic Education Project*. În J. Torney-Purta, R. Lehmann, H. Oswald, W. Schulz (Eds.), *Nation-building, identity and citizenship education: Cross-cultural perspectives* (pp. 55-75), Springer, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9318-0_5, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4020-9318-0_5, accesat la 5 septembrie 2025.
26. Peters, B.G. (2021). *The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration* (8th ed.). Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781003129841>, accesat la 22 august 2025
27. Rogulis, D. (2023). *Willingness to Fight for One's Own Country: New Variables to Look at the Estonian Leadership among the Baltic States*. În *Lithuanian Annual Strategic Review*, 20(1), pp. 105-118. doi:10.47459/lasr.2023.20.5, accesat la 5 septembrie 2025; <https://journals.lka.lt/journal/lasr/issue/123>, accesat la 12 septembrie 2025.
28. Šešelgytė, M., Bladaitė, N. (2021). *How to Defend Society? Baltic Responses to Hybrid Threats. Small States and the New Security Environment*, pp.73-86. 10.1007/978-3-030-51529-4_6, https://www.researchgate.net/publication/347111754_How_to_Defend_Society_Baltic_Responses_to_Hybrid_Threats, accesat la 5 septembrie 2025.
29. Slavkova, L., Sichtermann, L., Mužina, D., Goldstein, K., Hahn-Madole, K., Hansen, L., Jacobetty, P., & Kolleck, N. (2025). *Between disruption and resilience, A 35-country overview of civic education in Europe*, THE CIVICS Innovation Hub, Germania, doi.org/10.5281/zenodo.15593995.
30. Stockholm Resilience Centre (2014). *What is resilience?*, https://www.stockholmresilience.org/download/18.2f48c3c31429b6ad0a61cde/1459560221338/SRC_whatresilience__sida.pdf, accesat la 5 septembrie 2025.
31. The Fund for Peace (2023). *Fragile States Index 2023 – Annual report*, <https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report>, accesat la 10 septembrie 2025.
32. Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Council of Europe, <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c>, accesat la 5 septembrie 2025.
33. Wrange, J., Bengtsson, R., Brommesson, D. (2024). *Resilience through total defence: Towards a shared security culture in the Nordic–Baltic*

- region?* În *European Journal of International Security*. Publicare online în avans, DOI: 10.1017/eis.2024.15, https://www.researchgate.net/publication/379594285_Resilience_through_total_defence_Towards_a_shared_security_culture_in_the_Nordic-Baltic_region, accesat la 10 septembrie 2025.
34. World Bank (2024). *Worldwide Governance Indicators*, https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators?utm_source=chatgpt.com, accesat la 5 septembrie 2025.
35. Yle (11 octombrie 2019). *Finnish municipalities, agencies brace for simulated cyberattacks*. Yle, <https://yle.fi/a/3-11081716>, accesat la 5 septembrie 2025.

